

Representantforslag 77 S

(2009–2010)

fra stortingsrepresentantene Siv Jensen, Solveig Horne og Per Sandberg

Dokument 8:77 S (2009–2010)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Siv Jensen, Solveig Horne og Per Sandberg om endring av norske myndigheters håndtering av saker om barnebortføring

Til Stortinget

Bakgrunn

I de senere år har barnebortføringer til utlandet blitt et tiltagende problem. En forelder som har vært bosatt i Norge, tar med seg sine barn til et annet land og holder dem der, i strid med avtale eller i mange tilfeller i strid med norsk domsslutning. Slike handlinger strider mot den andre forelders rett til foreldreansvar og samværsrett med egne barn, eventuelt rett til å ha barnet fast bosatt hos seg. Bortføringen er også straffbar, da handlingen er å betrakte som kidnapping.

Regjeringen ga for et år siden uttrykk for at tiltak for å bedre situasjonen til barn i slike saker var under utarbeidelse. Tiltak som eventuelt skal ha blitt innført, har imidlertid ikke gitt synlige resultater.

Justisminister Knut Storberget redegjorde for Regjeringens håndtering av bortføringssaker i Stortingets spørretime 3. februar 2010. Statsråden uttalte blant annet at antallet slike saker hadde gått ned det siste året og at 25 barn ble kidnappet i 2009, mot rundt 50 i årene før. Nettsiden www.bortfort.no, som justisministeren redegjorde for i samme spørretime, sier imidlertid at det har vært en dramatisk økning i antall bortføringer, og at Justisdepartementet driver talljuks slik at statistikken ser bedre ut enn det den egentlig er. En del av problemet er at politiet i enkelte tilfeller ikke vil ta imot anmeldelser mot bortfører, el-

ler at de ikke har gode registreringsordninger slik at alle tilfeller som kommer til politiet, fanges opp.

Den siste tiden har media vært preget av den såkalte Skah-saken der to norske barn ble holdt i Marokko, til tross for at moren i Norge skulle ha den daglige omsorgen. Saken illustrerer en del av de problemstillinger som oppstår når barn blir bortført uten at man har etablert nødvendige instrumenter for å gjennomføre tilbakeføring.

En av disse problemstillingene skyldes muligheten til å ha norsk statsborgerskap samtidig som man er statsborger i et annet land. Dette gjelder både barns og kidnappende forelders doble statsborgerskap, slik som tilfellet var i Skah-saken. Enkelte lands myndigheter er svært restriktive til å samarbeide om tilbakeføring av barn til Norge når disse samtidig er statsborgere i vedkommende land. Lovmessige forhold internt i det andre landet kan være til hinder for slik tilbakeføring, så vel som at politiske forhold taler imot det.

Den norske statsborgerloven § 10 oppstiller tilsynelatende en snever unntaksregel fra prinsippet om at man bare kan ha ett statsborgerskap. En gjennomgang av praksis viser imidlertid at unntakene fra regelen er svært mange, og at det derfor ikke er snakk om en snever unntaksregel. Forslagsstillerne mener statsborgerforskriften § 6-1 må gjennomgås og praksis endres, slik at intensjonen i loven § 10 om kun ett statsborgerskap som hovedregel blir gjeldende.

Et annet paradoks knyttet til barnebortføring er at bortføreren har krav på barnebidrag til barnet fra den gjenværende forelder. Dette gjelder også i de tilfeller hvor den andre forelder er tilkjent daglig omsorg og således er den som skulle være bidragsberettiget. Nav krever inn disse pengene for bortførerne og henviser til at pengene er barnas eiendom og skal disponeres til barnas fordel. Det legges således vekt på hvem som har «faktisk omsorg» og ikke hvem som er

tilkjent «daglig omsorg». Dette til tross for inngått avtale om omsorgsfordeling, eventuelt dom som sier at det er den andre forelderen som skal motta bidrag. Denne ordningen fremstår som uholdbar, og det er viktig å få stoppet pengestrømmen til den bortførende forelder.

Mange av kidnapperne kommer opprinnelig fra øst-europeiske stater og andre land med lav levestandard sammenliknet med Norge. Bidrag fra forelderen som fortsatt bor i Norge, utgjør således et betydelig økonomisk tilskudd til den som har bortført barn. Denne subsidieringen skjer altså med norsk tvangsmyndighet i ryggen.

Da nåværende justisminister Knut Storberget var stortingsrepresentant, utfordret han daværende statsråd, Odd Einar Dørum, til å øke muligheten for å stanse ytelser til barnebortfører fra Norge. Nå har Knut Storberget vært statsråd i over 4 år uten å innføre slike muligheter. Representanter fra Fremskrittspartiet fremmet i fjor et forslag, Dokument nr. 8:38 (2008–2009), jf. Innst. S. nr. 250 (2008–2009), som blant annet gikk ut på å stoppe pengeoverføringer til kidnappere. Statsrådets stedfortreder den gang, daværende kulturminister Trond Giske, uttalte i et brev av 12. mars 2009 til justiskomiteen i forbindelse med forslaget:

«Regjeringen er opptatt av å hindre at de som bortfører et barn får offentlige ytelser og økonomiske overføringer som kan bidra til å opprettholde en barnebortføring. Det arbeides nå med et høringsnotat hvor det vurderes om det bør innføres en ordning som gir adgang til stans i disse ytelsene mens en bortføring pågår, og det tas sikte på at saken sendes på høring i løpet av våren 2009».

Brevet vedlegges dette forslag.

Et annet paradoks er at den bortførende forelder kan få dom for vesentlig økning av barnebidrag i sitt hjemland. I de tilfeller hvor dette skjer, fortsetter Nav å inndrive kravet på vegne av bortføreren. Om dette sa statsråd Trond Giske følgende i ovennevnte brev:

«... dersom utenlandske myndigheter har kompetanse til å fastsette bidrag, vil en konsekvens være at bidraget nødvendigvis vil kunne være høyere eller lavere enn bidrag fastsatt etter norske regler. Norske myndigheter er forpliktet etter Haagkonvensjonene av 1958 og 1973 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om underholdsbidrag til å innkreve avgjørelser truffet av medlemslandene».

Forslagsstillerne mener det er viktig å få endret regelverket slik at kidnapperne ikke kan fortsette å disponere økonomiske midler fra forelderen som er igjen i Norge, på vegne av barnet. Får man stoppet pengestrømmen, vil det å bortføre barn bli mindre lukrativt for kidnapperne. Forslagsstillerne ser for seg en mulighet hvor bidragene barnet har krav på, blir tatt hånd om av overformyndighet eller annen

myndighet som kan sørge for at pengene utelukkende tilfaller barnet og således ikke kan disponeres av kidnapperen.

Som en videreføring av ovennevnte mener forslagsstillerne det er av betydning at norske myndigheter får anledning til å beslaglegge kidnappernes eventuelle formue som befinner seg i Norge. Dette vil føre til ytterligere innstramming av kidnappernes økonomi, noe som kan bidra til å gjøre det mindre attraktivt å bortføre barna.

Forslagsstillerne vil også påpeke at Nav tilsynelatende driver ulik praksis når det gjelder inndrivelse av barnebidrag ettersom den gjenværende forelderen er kvinne eller mann. Der bortføreren er mann, blir ikke den gjenværende kvinne krevd for bidrag. I tilfeller der kvinnen bortfører, må den gjenværende mann betale. Navs praksis på dette området blir spesielt ille når en tar med at 80 pst. av barna som er bortført, er kidnappet av mor. Praksisen inneholder således klare elementer av diskriminering mellom menn og kvinner.

Foreldre som har opplevd kidnapping, føler at de får lite bistand fra norske myndigheter. I ett tilfelle har man sett at justisministeren har engasjert seg for å få hjem to barn, noe som også lyktes. I andre tilfeller har imidlertid Justis- og Utenriksdepartementet brukt lang tid før de satte i gang hjelpetiltak, og disse tiltakene har vært svært beskjedne.

Da nåværende justisminister Knut Storberget var stortingsrepresentant, fremmet han forslag, se Innst. S. nr. 245 (2002–2003), for å bedre situasjonen for norske foreldre som er offer for barnebortføring. De som er berørt av slike saker, har imidlertid ikke merket noen form for økt satsing på dette området etter den tid. Heller ikke i inneværende periode hvor forslagsstilleren fra den gang nå selv er statsråd, har disse foreldre opplevd utvikling i sin rettslige situasjon.

I en del tilfeller hvor barn har blitt bortført, ser man at den gjenværende norske forelders rett til samvær og foreldreansvar ikke respekteres i rettssystemet i landet barnet er bortført til. Til tross for at dom fra Norge har foreligget i rettsprosessen, har utenlandske domstoler gitt fullt foreldreansvar og samvær til forelderen som har kidnappet barnet. I mange tilfeller er landet som godkjenner bortføringen, tilknyttet Lugano-konvensjonen (som også Norge er). Konvensjonen bestemmer blant annet at interne myndigheter plikter å respektere rettsavgjørelser fra andre konvensjonsstater. De ulike land har således bundet seg til å legge til grunn rettsavgjørelser fra Norge i de aktuelle saker.

I andre tilfeller ser man at politiet har sendt ut etterlysning via Interpol, uten at myndighetene i det andre landet gjør noen innsats for å pågripe bortføreren og få barnet hjem til Norge igjen.

Norge er også tilknyttet Haag-konvensjonen. Denne traktaten oppstiller regler som forplikter med-

lemslandene til aktivt å sørge for at bortførte barn i landet blir funnet og tilbakeført i løpet av kortest mulig tid. I en del tilfeller er barn bortført til andre land som også er tilknyttet denne konvensjonen, uten at det hjelper med hensyn til tilbakeføring.

Det er forslagsstillernes oppfatning at norske myndigheter har ansvaret for å påvirke land Norge inngår avtaler med slik at de faktisk følger opp sine forpliktelser. Regjeringen bør således opprette de instrumenter som er nødvendig for å påse at norske borgeres rettigheter blir respektert av konvensjonsstatenes myndigheter. Slik det er i dag, bærer håndteringen av disse problemstillingene preg av at ansvaret for å få barna hjem til Norge er svært pulverisert og at det ikke er noen norsk myndighet som følger eierskap til problemstillingene; Justisdepartementet/påtalemyndigheten har ansvaret for den straffemessige oppfølgingen, Utenriksdepartementet har ansvaret for kontakt med andre lands myndigheter, mens Nav (Arbeidsdepartementet) har ansvaret knyttet til innkreving/overføring av barnebidrag. Forslagsstillerne er innforstått med at løsere kontaktforum mellom disse myndigheter er etablert og at møter holdes med jevne mellomrom. Etter forslagsstillernes oppfatning er imidlertid ikke dette tilstrekkelig til effektiv håndtering av de saker som kommer opp.

På denne bakgrunn mener forslagsstillerne det er nødvendig med en samling av ansvaret i denne type saker og tydeliggjøring av hvordan man skal håndtere disse problemstillingene. Det bør derfor opprettes en fast gruppe bestående av representanter fra de ulike myndigheter som berøres av problemstillingene med barnebortføring.

I den senere tid har det fremkommet et interessant forslag om opprettelse av en internasjonal domstol for avgjørelse av barnebortføringssaker. Forslagsstillerne mener dette kan være en løsning for å få bedre effektivitet i barnebortføringssaker.

Etter forslagsstillernes mening bør en slik domstol opprettes i medhold av internasjonale konvensjoner og fungere som en nøytral beslutningstaker i tilfeller der mor og far ikke er enige om hvilket land

barnet skal bo i. Dersom gjenværende forelder kan stevne bortføreren for en uavhengig domstol, slipper man å være prisgitt andre lands eventuelle motarbeidelse og rettsavgjørelser som går mot tidligere norske domsavsigelser. Man vil således være sikrere på å få en uavhengig og riktig avgjørelse.

Domstolen må, etter forslagsstillernes mening, suppleres med effektive tilbakeføringsmekanismer.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

for s l a g :

I

Stortinget ber Regjeringen gjennomføre de nødvendige tiltak mot barnebortføring som vil medføre at:

1. Det blir snevrere adgang til å ha dobbelt statsborgerskap.
2. Staten ikke krever inn penger på vegne av barnebortførere.
3. Bidrag fra samværsberettiget norsk forelder ikke disponeres av den bortførende forelder på barnets vegne, gjennom at barnebidrag settes under administrasjon av overformynderiet.
4. Det blir mulig å beslaglegge barnebortføreres formue som befinner seg i Norge.
5. Det opprettes råd for samordnet innsats mellom relevante myndigheter for bistand til norske foreldre som har fått barn bortført.

II

Stortinget ber regjeringen utrede hvorvidt det er hensiktsmessig å opprette internasjonal domstol for barnebortføringssaker og ber regjeringen eventuelt fremme forslag om slik domstol i riktige internasjonale fora.

3. mars 2010

Vedlegg

Brev fra Justisdepartementet v/statsråden til justiskomiteen, datert 12. mars 2009

Dokument nr 8:38 (2008-2009) – forslag om endring av norske myndigheters håndtering av saker om barnebortføring

Jeg viser til Justiskomiteens brev av 26.02.2009, vedlagt forslag fra stortingsrepresentantene Jan Arild Ellingsen, Solveig Horne, Thore A. Nistad og Karin S. Woldseth, angående norske myndigheters håndtering av saker om barnebortføring.

Norske myndigheter fører en aktiv politikk for å forhindre internasjonale barnebortføringer og arbeider aktivt for å gjøre det lettere å føre barnet tilbake hvis den ulovlige bortføringen har skjedd. Det arbeides fortløpende i departementene med å utvikle egnede metoder for å forebygge og bidra til en løsning av disse vanskelige sakene, og for å sikre at tilgjengelige midler tas i bruk der det er nødvendig for å få bortførte barn tilbake til Norge.

Jeg gjør oppmerksom på at flere av punktene i nærværende dokument nr 8-forslag berører områder som hører inn under andre fagdepartementer. Svaret er derfor utarbeidet med innspill fra Barne- og likestillingsministeren, Arbeids- og inkluderingsministeren og Utenriksministeren.

Haagkonvensjonen

Det viktigste virkemiddelet for å løse barnebortføringssaker er Haagkonvensjonen av 25. oktober 1980 om de sivile sider ved internasjonal barnebortføring (Haagkonvensjonen). Justisdepartementet er sentralmyndighet etter denne konvensjonen. De landene som har tiltrådt denne konvensjonen har forpliktet seg til å følge bestemte fremgangsmåter for behandlingen av barnebortføringssaker. Haagkonvensjonens klare formål er at barn som anses ulovlig bortført skal tilbakeføres til bostedslandet så raskt som mulig, og det er snevre unntak fra denne tilbakeleveringsplikten. Beslutningen av om barnet skal tilbakeleveres eller ikke tilligger domstolene i det landet som barnet er bortført til. Dersom det er behov for rettslige avgjørelser av betydning for barnet, herunder fremtidig bosted og samvær med foreldrene (barnefordelingssak), forutsetter Haagkonvensjonen at disse beslutningene skal tas i barnets bostedsland.

Noen konvensjonssaker er dessverre svært vanskelige og kan ta lang tid. Dette kan skyldes ulike forhold, for eksempel at barnet holdes skjult i utlandet. Vi har også opplevd at enkelte andre medlemsland har interne regler og prosesser som vanskeliggjør en rask avgjørelse i barnebortføringssaken. Det er opp til konvensjonsstatene selv å implementere konvensjonen i sine respektive land. Internasjonale konvensjoner er basert på gjensidig respekt for de nasjonale

rettssystemer. Den norske stat har ingen jurisdiksjon i utlandet, og norske myndigheter har derfor ingen mulighet til å direkte gripe inn i og påvirke prosesser i utlandet. Vi kan imidlertid bidra ved å videresende for eksempel informasjon og dokumentasjon til den instansen som skal fatte avgjørelse i saken, og vi kan opprettholde fokus på saken ved å purre på saksbehandlingen. I enkelte konvensjonssaker har det vært behov for å ta i bruk andre virkemidler i tillegg til konvensjonssamarbeidet, herunder diplomatiske kanaler og politisamarbeidet. Justisdepartementet samarbeider fortløpende med Utenriksdepartementet og Kripos for å sikre at tilgjengelige midler tas i bruk der det er nødvendig. Konkrete problemstillinger blir tatt opp ved alle egnede anledninger i møter med utenlandske myndigheter, både av embetsverkene i Justisdepartementet og Utenriksdepartementet, og i helt spesielle saker også av Utenriksministeren og meg selv.

Det er vår erfaring at de fleste sakene løses raskt innenfor konvensjonssamarbeidet, dvs. i løpet av noen få uker eller måneder. Jeg er derfor ikke enig i den beskrivelsen som gis av representantene om at tilknytning til denne konvensjonen ikke hjelper når det gjelder tilbakeføring av ulovlig bortførte barn. Jeg har for øvrig registrert en gledelig nedgang i antall barnebortføringssaker etter Haagkonvensjonen i den senere tid. I 2005 var det totalt 31 barnebortføringssaker mellom konvensjonsstater (19 fra Norge og 12 til Norge), i 2006 var det 41 saker (29 fra Norge og 12 til Norge), i 2007 var det 40 saker (22 fra Norge og 18 til Norge), og i 2008 var det 22 saker (12 fra Norge og 10 til Norge). Hittil i år er det registrert kun to saker i Justisdepartementet (fra Norge til utlandet).

Utenfor konvensjonssamarbeidet

Når et barn blir bortført til et land som ikke er tilknyttet Haagsamarbeidet, og det ikke er et internasjonalt instrument som regulerer forholdet, vil bistand fra norske myndigheter gis gjennom Utenriksdepartementet og de norske utenriksstasjonene. Disse sakene er gjennomgående svært tidkrevende og vanskelige å løse. Utenriktjenesten kan blant annet bidra med praktiske råd, generell informasjon og eventuell kontakt med myndighetene i det landet barnet er bortført til, samt videreformidle kontakt til lokale advokater. Dersom partene ikke kommer til enighet om foreldreansvar, daglig omsorg og fremtidig bosted for barnet, vil imidlertid saken i mange tilfeller måtte løses gjennom en regulær barnefordelingssak i det landet som barnet er bortført til, ofte et land med en helt annen kultur og rettstradisjon, og et fremmed

språk. Både jeg og utenriksministeren ser det derfor som en viktig oppgave å få flest mulig land til å tiltre Haagkonvensjonen. Dette tas opp ved egnede anledninger av embetsverkene i både Utenriksdepartementet og Justisdepartementet, og også i enkelte tilfeller på politisk nivå.

Tiltak under regjeringen Stoltenberg II

Etter at regjeringen Stoltenberg II overtok i 2005, er det iverksatt en rekke tiltak for å bedre informasjonen og håndteringen av barnebortføringssakene i Norge:

- I 2006 ble rettshjelpsordningen endret, slik at samtlige søknader om rettshjelp i internasjonale barnebortføringssaker ble overført til samme fylkesmannsembete (Fylkesmannen i Oslo og Akershus). Dette sikrer likebehandling, og bidrar også til at sakene avgjøres raskere enn tidligere. Videre er det etablert et nært samarbeid mellom Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Fylkesmannen i Oslo og Akershus og Statens Sivilrettsforvaltning (klageinstans), både i forbindelse med behandlingen av de konkrete sakene, men også i form av årlige møter hvor generelle problemstillinger tas opp og diskuteres.
- I 2007 opprettet justisministeren, i samarbeid med Utenriksministeren, en nettportal (www.barnebortforing.no), til hjelp for foreldre som frykter eller opplever barnebortføring. Nettsiden er utarbeidet av Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og politiet, og gir informasjon til foreldre, politi, domstoler, advokater og andre som blir berørt av en internasjonal barnebortføring.
- For å heve kompetansen blant dommerne i Norge, ble det i 2007 oppnevnt to kontaktdommere, som bistår med kunnskap om håndteringen av disse sakene for norske domstoler. Kontaktdommene er også del av et internasjonalt nettverk av dommere som bistår hverandre i internasjonale barnebortføringssaker, hvor det i konkrete saker for eksempel er behov for informasjon om hvordan en barnefordelingssak vil bli fulgt opp etter en tilbakeføring av barnet.
- For å heve kompetansen i politi og påtalemyndighet, ble det i 2007 også oppnevnt en kontaktperson i Kripos, som bistår med kunnskap til politi og påtalemyndighet. Politiet er ofte første offentlige instans som blir kontaktet både før og umiddelbart etter en barnebortføring, og det er viktig å nå ut til politidistriktene med informasjon om deres roller og oppgaver i disse sakene.

Det er imidlertid viktig å være klar over at det er opp til gjenværende foreldre å vurdere hvorvidt de ønsker å anmelde bortfører med sikte på få vedkommende tiltalt og straffet for bortførin-

gen. I mange tilfeller ønsker ikke gjenværende foreldre å initiere en straffesak, da dette vil øke konfliktnivået og gjøre det vanskeligere for partene å samarbeide om barnet i fremtiden. Det er heller ikke nødvendig å anmelde bortfører for å benytte etterlysningskanalene i Interpol og Schengen, da barnet uansett kan etterlyses med sikte på "lokalisering" eller "ta i forvaring".

- For å heve kompetansen blant norske advokater, og bistå til at berørte parter raskere kan komme i kontakt med kompetent norsk advokat, jobber Justisdepartementet nå med å etablere en liste over advokater i barnebortføringssaker. Advokatene som kommer på listen forplikter seg til å delta på et seminar om barnebortføring i regi av Justisdepartementet. Departementet tar sikte på å annonsere etter advokater i løpet av våren 2009, og at ordningen trer i kraft i løpet av 2009.
- Regjeringen er opptatt av å hindre at de som bortfører et barn får offentlige ytelser og økonomiske overføringer som kan bidra til å opprettholde en barnebortføring. Det arbeides nå med et høringsnotat hvor det vurderes om det bør innføres en ordning som gir adgang til stans i disse ytelsene mens en bortføring pågår, og det tas sikte på at saken skal sendes på høring i løpet av våren 2009.

Jurisdiksjon

Representantene viser til at berørte parter får lite bistand fra norske myndigheter, at myndighetene bruker lang tid på å sette i gang hjelpetiltak, og at tiltakene er svært beskjedne. Dette er jeg ikke enig i. Det er min oppfatning at både Justisdepartementet og Utenriksdepartementet prioriterer arbeidet med disse sakene svært høyt, og at tilgjengelige tiltak raskt settes i verk for å bistå de berørte partene. Jeg ser imidlertid at det er skranker for norske myndigheter når det gjelder bortføringer fra Norge til utlandet, primært knyttet til det forhold at norske myndigheter ikke har jurisdiksjon utenfor Norges grenser. Norske myndigheter kan ikke på noen måte instruere utenlandske myndigheter eller iverksette tiltak i utlandet, verken innenfor et konvensjonssamarbeid eller utenfor. Jeg bemerker for øvrig at Norge må akseptere nye tiltredelser til Haagkonvensjonen for at konvensjonen skal være gyldig mellom Norge og dette nye landet. Justisdepartementet innhenter informasjon om forhold i dette landet før en slik aksept. Det er likevel vanskelig å få en fullstendig visshet om at konvensjonen er tilstrekkelig implementert. Vi har sett eksempler på at land tiltrer konvensjonen uten å ha gode interne systemer for å kunne følge opp konkrete saker, og uten å ha sørget for at domstolene som skal behandle sakene er tilstrekkelig informert om konvensjonen. Dette må etter min oppfatning også veies opp mot det faktum at det ofte er bedre å ha en konvensjon å forholde seg til i en konkret barnebortfø-

ringssak enn å ikke ha en konvensjon/et internasjonalt instrument. Det gjøres derfor en konkret vurdering av det enkelte land forut for en eventuell aksept fra norsk side. Representantene viser videre til at den bortførende forelder kan få dom for vesentlig økning av barnebidrag i sitt hjemland, og at NAV driver inn kravet på vegne av bortføreren. Det bemerkes at det er nasjonale regler som bestemmer hvorvidt en domstol har jurisdiksjon i en barnefordelingssak/bidragssak, og det vil kunne oppstå tilfeller hvor både norsk og utenlandsk domstol anses kompetente til å ta slike avgjørelser i forhold til samme barn. Haagkonvensjonen forutsetter at det er myndighetene i barnets bostedsland som er rette myndighet til å ta de materielle avgjørelsene knyttet til det konkrete barnet. Dersom barnet var bosatt i Norge før bortføringen, skal altså barnet som hovedregel tilbakeføres til Norge, og eventuelle materielle avgjørelser i forhold til barnet skal tas i Norge.

Dersom Haagsaken avgjøres ved at barnet ikke tilbakeleveres til opprinnelig bostedsland etter unntaksbestemmelsene i konvensjonen, vil barnet etter omstendighetene anses bosatt i det nye landet. Det følger av norsk rett og internasjonale regler at der en stat har jurisdiksjon til å avgjøre en sak, skal også domstollandets rett legges til grunn.

Lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) § 83 regulerer spørsmålet om når en sak om barnebidrag kan avgjøres av norsk domstol eller forvaltningsmyndighet når en av partene har tilknytning til utlandet. Bestemmelsen gjelder med de begrensningene som følger av overenskomst med fremmed stat. Norge har tiltrådt konvensjon 16. september 1988 om domsmyndighet og fullbyrding av dommer i sivile og kommersielle saker (Luganokonvensjonen), gjennomført i norsk rett ved lov 8. januar 1993 nr. 21, som fastslår hvilket land som har myndighet til å fastsette og endre barnebidrag. For stater som er tilsluttet Luganokonvensjonen, vil konvensjonens bestemmelser gå foran, jf. Protokoll nr. 1 artikkel Va første ledd. I forhold til barnebidrag er Luganokonvensjonens viktigste funksjon at den slår fast hvilket land som har kompetanse til å fastsette og endre bidrag, dvs. hvor saken har vernetting.

Hovedregelen etter Luganokonvensjonen er at en person skal saksøkes ved domstolene i bostedslandet, jf. artikkel 2. I saker om barnebidrag kan imidlertid bidragsmottakeren alternativt velge å anlegge sak mot den bidragspliktige ved domstolene i sin bostedsstat, jf. den særskilte vernetingsregelen i artikkel 5 nr. 2. Den bidragspliktige har ikke en tilsvarende valgrett, og det kan ikke gjøres unntak fra dette. Bestemmelsen i artikkel 5 nr. 2 bygger på en presumsjon om at bidragsmottakeren er den svakere parten i forholdet og derfor ikke skal tvinges til å gå til søksmål i motpartens bostedsland. Det betyr at dersom utenlandske myndigheter har kompetanse til å fast-

sette bidraget, vil en konsekvens være at bidraget nødvendigvis vil kunne være høyere eller lavere enn et bidrag fastsatt etter norske regler. Norske myndigheter er forpliktet etter Haagkonvensjonene av 1958 og 1973 om anerkjennelse og fullbyrding av avgjørelser om underholdsbidrag til å innkreve avgjørelser truffet av medlemslandene.

Jeg bemerker for øvrig at det i Haagkonferansen er utarbeidet en konvensjon om beskyttelse av barn (Haagkonvensjonen av 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrding og samarbeid vedrørende foreldreansvar og tiltak til beskyttelse av barn). Formålet med konvensjonen er å bedre beskyttelsen av barn i forhold som har tilknytning til flere stater, og blant annet gir den regler om hvilken stats myndigheter som skal treffe avgjørelser om barnet (jurisdiksjon). Det er i dag satt i gang et arbeid med sikte på å vurdere norsk tiltredelse til denne konvensjonen.

Anerkjennelse av utenlandske avgjørelser

Representantene viser til at norske rettsavgjørelser ikke respekteres i rettssystemet i landet barnet er bortført til. Norske rettsavgjørelser er i utgangspunktet kun gyldige i Norge. Tilsvarende vil en utenlandsk rettsavgjørelse heller ikke være gyldig i Norge, men mindre vi har en forpliktelse til å anerkjenne den utenlandske avgjørelsen. I barnebortføringssaker vil hjemmelen for å anerkjenne en utenlandsk rettsavgjørelse om foreldreansvar være barnebortføringsloven av 8. juli 1988 nr. 72 (som implementerer blant annet Haagkonvensjonen av 1980 om internasjonal barnebortføring). Til orientering er Luganokonvensjonen ikke anvendelig for familiesaker, jf. Luganokonvensjonen artikkel 1.

Jeg viser også til at det er mulig å anmode om at en norsk rettsavgjørelse anerkjennes i et fremmed land, selv om det ikke foreligger en internasjonal forpliktelse til det, ved at gjenværende forelder fremmer sak om dette ved lokal domstol i utlandet. I noen tilfeller vil en lokal domstol kunne ta helt eller delvis hensyn til en eventuell norsk rettsavgjørelse, selv om domstolen ikke kan pålegges dette og står fritt til å fatte sine egne avgjørelser i henhold til lokale rettsregler.

Offentlig fastsettelse og innkreving av barnebidrag (forslagets punkt 1 og 2)

Representantene ber om at staten ikke krever inn penger på vegne av barnebortfører, og at bidrag fra samværsberettiget norsk forelder ikke disponeres av den bortførende forelder på barnets vegne.

Etter gjeldende norsk rett er det ikke adgang til å stanse eller holde tilbake offentlige ytelser eller økonomiske overføringer, inkludert barnebidrag, ved barnebortføring. Det påpekes at norsk lov heller ikke gir adgang til å stanse innkreving av barnebidrag.

Det følger av barneloven at begge foreldrene har plikt til å bidra til forsørgingen og utdanningen til barna etter deres økonomiske evne. Den som ikke bor sammen med barna, oppfyller forsørgingsplikten ved å betale faste pengetilskudd (barnebidrag) til barna. Materielt sett tilkommer bidraget barnet, det er barnet som "eier" pengene, som vanligvis disponeres av den barnet bor sammen med fast. Det er fastslått i barneloven at ingen kan gi avkall på den retten barnet har til forsørgelse.

Barnebortføring innebærer ikke uten videre at det skjer endringer i retten til å motta bidrag på vegne av barnet eller iplikten til å betale bidrag. Dersom forelderen som opptrer som barnebortfører er en annen enn den som har rett til å motta bidrag på vegne av barnet, er det ikke uten videre grunnlag for å treffe vedtak om endringer med hensyn til hvem som skal regnes som bidragspliktig. Forutsetningen for dette vil være at det er skjedd en varig endring med hensyn til barnets faste bosted. Jeg gjør oppmerksom på at Haagkonvensjonen oppstiller en streng tilbakeleveringsplikt dersom det er gått mindre enn ett år fra bortføringen fant sted. Dersom det er gått mer enn ett år, kan tilbakelevering unnlates dersom det er godtgjort at barnet har funnet seg til rette i sitt nye miljø. Det betyr at det må ha gått mer enn ett år før det kan bli aktuelt å pålegge tidligere bostedsforelder bidrag etter en konkret vurdering.

Representantene hevder videre at Arbeids- og velferdsetaten har ulik praksis ved innkreving av bidrag avhengig av om den gjenværende forelderen er kvinne eller mann. Bidragsinnkrevingen er kjønnsnøytral. Imidlertid er det fortsatt slik i Norge at de fleste barn etter et samlivsbrudd bor fast hos moren, mens faren har samværsrett, slik at flere kvinner enn menn vil være bidragsmottakere, og flere menn enn kvinner vil være bidragspliktige. I praksis innebærer dette at barnebidrag kreves inn og utbetales til flere kvinner som har bortført et barn, enn til menn som har bortført barn.

Det avgjørende for hvorvidt barnebidrag i praksis fortsatt innkreves etter en barnebortføring, er således ikke hvorvidt bortfører er kvinne eller mann, men hvorvidt vedkommende var mottaker av et løpende bidrag allerede før bortføringen, med andre ord at bortfører i henhold til norsk lov var riktig mottaker av bidraget.

Jeg vil imidlertid igjen vise til Regjeringens pågående arbeid med å vurdere om det bør innføres en ordning som gir adgang til stans av offentlige ytelser og økonomiske overføringer, herunder barnebidrag, ved barnebortføring. En slik ordning vil etter mitt skjønn kunne virke preventivt, fremskynde tilbakeføring og bidra til å hindre fremtidige barnebortføringer.

Beslaglegging av bortførers formue (forslagets punkt 3)

Representantene fremmer forslag om at norske myndigheter skal gis adgang til å beslaglegge bortførers eventuelle formue i Norge som et virkemiddel for å forebygge barnebortføring. Dette er et forslag som jeg, i samråd med Barne- og likestillingsministeren og Arbeids- og inkluderingsministeren, vil vurdere å innta i det pågående arbeidet med å vurdere stans av økonomiske ytelser og overføringer ved barnebortføring.

Politiets adgang til pågripelse (forslagets punkt 4)

Representantene fremmer forslag om at det i større utstrekning blir mulig for politiet å pågripe barnebortførere dersom de returnerer midlertidig til Norge. Jeg gjør oppmerksom på at det allerede er en ubegrenset adgang for politiet til å pågripe bortfører i Norge, forutsatt at vedkommende er etterlyst med sikte på pågripelse. Personer som etterlyses internasjonalt med sikte på pågripelse og utlevering, vil alltid også være etterlyst i Norge. Det synes derfor ikke å være behov for å utvide pågripelsesadgangen.

Råd for samordnet innsats (forslagets punkt 5)

Representantene ber om at det opprettes et råd for samordnet innsats mellom relevante myndigheter for bistand til norske foreldre som har fått barn bortført.

Det er allerede opprettet både et nasjonalt og et nordisk samarbeidsforum for håndteringen av barnebortføringssaker. Dette samarbeidet er blitt tettere i løpet av de siste årene. Den nasjonale arbeidsgruppen ledes av Justisdepartementet, og består av representanter for Justisdepartementet, Utenriksdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet og Kripos. Disse møtes jevnlig for å utveksle informasjon og erfaringer, og diskutere tiltak som kan bidra til å effektivisere saksbehandlingen i disse sakene. Det er også mye uformell kontakt i forbindelse med håndteringen av de konkrete sakene.

Norge og de øvrige nordiske landene samarbeider også tett med informasjonsutveksling, både om håndteringen av disse sakene i våre respektive land, men også om våre saker med andre land utenfor Norden. Gjennom å utveksle informasjon er nordiske myndigheter i stand til å raskere identifisere særegenheter ved de enkelte lands rettssystemer og innhente informasjon om hva som kan fungere dersom det er behov for å øve ekstra påtrykk. Nordiske myndigheter møtes årlig for å diskutere problemstillinger og utveksle erfaringer på området, og også her er det uformell kontakt i stor utstrekning i forbindelse med håndteringen av konkrete saker.

Konklusjon

Internasjonal barnebortføring er et alvorlig overgrep mot barna som rammes, og det er viktig at norske myndigheter iverksetter tiltak for å forebygge og gjøre det lettere å tilbakeføre barn som allerede er blitt bortført. Det er store utfordringer knyttet til dette arbeidet, da vi er avhengige av et samarbeid med andre stater som alle er suverene innenfor sitt territorium. Sittende regjering prioriterer arbeidet med inter-

nasjonale barnebortføringer høyt. Mye er blitt gjort i løpet av perioden for å bidra til en raskere løsning av disse vanskelige sakene, og det pågår et fortløpende arbeid med vurdering av nye tiltak.

Jeg er veldig glad for at det fremmes forslag om tiltak som kan bidra til dette arbeidet, og vil også være takknemlig for å motta forslag i fremtiden. Alle gode forslag vil bli nøye vurdert.